

het Volksbelang

Liberaal Vlaams Tijdschrift
www.hetvolksbelang.be

nr 9 - November 2018
Jaargang 139
maandblad

Europees leger in de maak?

Dezer dagen is uitgebreid het einde van de Eerste Wereldoorlog herdacht. Volgend jaar is het 75 jaar geleden dat ons land werd bevrijd van de Duitse bezetter. Zolang kennen we ook al vrede in Europa. Meteen is ook het idee van een Europees leger opnieuw brandend actueel geworden. Maar is

het wel haalbaar, een leger voor Europa? De Europese grootmachten Duitsland en Frankrijk hebben er zo hun eigen opvattingen over: binnen de NAVO of binnen de eigen nationale defensiemacht, een discussie die reeds woedde begin jaren vijftig, toen de toenmalige EGKS, de voorloper van de huidige EU, een akkoord

bereikte over een Europese defensiemacht, maar het akkoord werd nooit geratificeerd. Volksbelang brengt een uitgebreide analyse van professor Herman Matthijs over de Europese defensiemacht, realiteit of illusie. Wat zijn de feiten, wat zijn de kansen?

Lees blz. 4

Inhoud VAN DE REDACTIE De slaapwandelaars / 2 | GESCHIEDENS Socialisme in uniform / 3 | MAATSCHAPPIJ De abortuskwestie / 6 | BUITENLAND Toekomst van Merkel beslecht? / 8 | BOEKEN Eerbetoen aan Ivo Michiels / 10 | ECONOMIE Vrouwelijke economie / 11 | OPINIE Arbeidsdeal, begin of einde? / 12

Van de redactie
door **Bert Cornelis**

De slaapwandelaars

Na twee catastrofale wereldoorlogen was Europa een geslaagd vredesproject. Met recht en met rede is de voorbije weken het einde van de Eerste Wereldoorlog, honderd jaar geleden, uitvoerig herdacht. Volgend jaar is het 75 jaar geleden dat ons land werd bevrijd en verlost van een verwoestende dictatuur, één van de ergste in haar soort, het nazisme. Zij die nog een oorlog op Europees grondgebied in levende lijve meemaakten, beginnen zeer schaars te worden.

Mogen we met die positieve vredesbalans dan op onze lauweren rusten? Het verleden herinnert ons eraan dat waakzaamheid geboden is. In 2013 schreef de Australische wetenschapper Christopher Clark het magistrale boek 'Slaapwandelaars'. Daarin schetst hij de aanloop van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Een periode gekenmerkt door onstabielheid, zelfgenoegzaamheid, drang naar oorlogszucht, gebrek aan leiderschap en onverantwoord zorgeloos gedrag. Zo kregen de slaapwandelaars de wereld, zonder dat ze het echt zagen, stilaan stap voor stap op de weg naar een wereldbrand. Als onzichtbaar dodelijk gas.

Het is niet onzinnig enkele huidige ontwikkelingen in Europa, en bij uitbreiding de wereld, met dit verleden in het achterhoofd, als zorgwekkend te noemen. We maakten recent de saga van de Brexit mee. Niet dat die Brexit tot een oorlog zal leiden, maar er zal toch wel veel ellende door ontstaan. Groot-Brittannië wordt sinds het vermaledijde referendum meegezogen naar de ondergang. De Britse slaapwandelaars stevenen af op de afgrond. Niemand trekt aan de noodrem. De crash tegen de muur is onvermijdelijk. Het Brits isolement is misschien op korte termijn een middel om de Britten hun fout te laten inzien, op langere termijn zal er een regeling moeten komen om hen aan boord van het Europees continent te houden.

En dan komen we tot Europa zelf. Wil de EU nog een rol van betekenis in de wereld spelen dan moet op tal van vlakken het huis in orde gezet worden. Zo is het hoogtij dat er een Europese defensiemacht komt. Dat kan de onderlinge veiligheid alleen maar versterken, en de rest van de wereld minder zin doen krijgen om ons ooit misschien eens aan te vallen.

We leren uit het verleden dat neutraliteit, of onverschilligheid, een houding die België in de jaren dertig verdedigde, het anderen wel erg gemakkelijk maakt. Niet dat we voor

een blinde bewapening pleiten, maar je moet ze wel kunnen gebruiken om bondgenootschappen te sluiten en voor voldoende afschrikking te zorgen.

Sinds de val van de Muur van Berlijn, volgend jaar 30 jaar geleden, is de geopolitiek erg veranderd. De Koude Oorlog kwam ten einde. Europa beweegt zich in een andere wereld. Ten oos-

"Wil de EU nog een rol van betekenis in de wereld spelen dan moet op tal van vlakken het huis in orde gezet worden."

ten is het communisme vervangen door landen als Rusland waar een soort van patriotisme leeft waarbij de belangen van het eigen land voorop staan en alle middelen goed zijn om dat belang te verdedigen. Europese landen in de invloedssfeer van Rusland, zoals Hongarije, nemen het niet meer zo nauw met de Europese waarden zoals de vrijheid van meningsuiting. Iemand als Guy Verhofstadt voert al jaren een strijd in het Europees Parlement tegen de opkomst van extreemrechtse ideeën aan de oostelijke rand van Europa. Hij zegt dat onomwonden. Het antisemitisme van de Hongaarse premier Viktor Orbán tegen de Hongaars-Amerikaanse zakenman George Soros dreigt West- en Midden-Europa uit elkaar te drijven, een groter gevaar voor de EU dan de Brexit, de migratiestromen, of Poetin zelf.

Aan de andere kant van Europa moeten we leven met de grillige Amerikaanse president Donald Trump. Hij is de ene dag een trouwe bondgenoot, de andere dag veegt hij de Europese leiders de mantel uit, door hen voortdurend op hun NAVO-verplichtingen te wijzen. Vooral Europese populisten staan aan zijn kant, de tegenstanders van het open Europa.

En die populisten winnen ook in ons land terrein. Het huidige Belgisch migratiebeleid is één puinhoop waarbij de populisten dansen op de miserie van mensen die er alles voor over hebben om op zoek te gaan naar een beter leven. Migratie vraagt een geloofwaardig en eensgezind humaan Europees antwoord. Maar die populisten dragen zo'n Europa geen warm hart toe. Als het hen uitkomt, verdedigen ze Europa, als het hen niet uitkomt, schuiven ze hun eigen mankementen in de schoenen van Europa.

Zij zijn de slaapwandelaars van onze tijd. •

Socialisme in uniform

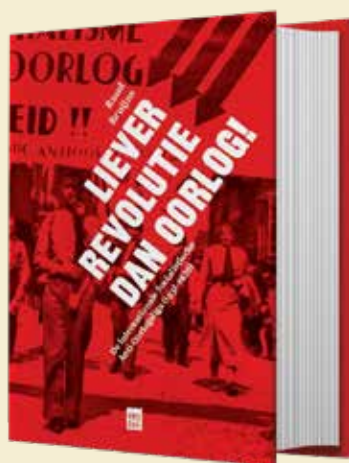
Op 1 oktober 1933 marcheerden duizenden geüniformeerde militanten met hun vaandels in het gelid door Brussel. Wie dat beeld uit de jaren dertig bekijkt, denkt aan fascist en aanhangers van de Nieuwe Orde. Niets is minder waar, het ging om leden van de Liga, een socialistische anti-oorlogsorganisatie. In een recente publicatie wordt dit ontbrekend stukje socialistische geschiedenis ingevuld.

Dit is de verdienste van Ruud Bruijns, een jonge historicus van de Universiteit van Leiden. Als onderzoeker aan een Nederlandse universiteit maakt hij in zijn boek 'Liever Revolutie dan Oorlog' dan ook geregeld een sprong naar onze Noorderburen.

Tot op heden was er weinig bekend over de Liga die in de eerste helft van de jaren dertig opgang maakte. Benevens een onuitgegeven afstudeerscriptie is er in de historische literatuur weinig te vinden. Dit in tegenstelling tot de Nieuwe Orde-bewegingen die van de huidige historici meer aandacht krijgen.

Geweld van antimilitaristen

In de jaren dertig verdampte het antimilitarisme in de internationale sociaaldemocratie. Als antwoord vormde zich de Internationale Socialistische Anti-Oorlogsliga (ISAOL) in Nederland en België. Socialistische oud-strijders (SOS) en jonge militanten vonden elkaar. In uniform trokken zij ten strijde tegen het kapitalisme en fascisme, en dat geregeld met het gebruik van geweld tegen extreemrechtse militieën. Dat was niet zo naar de zin van de toenmalige socialistische partij, de BWP, waarmee de Liga flink op ramkoers kwam te liggen. Ze werd zelfs de toegang tot de Volkshuizen ontzegd. De beweging groeide evenwel uit tot een massabeweging en vormde flinke concurrentie voor de bestaande socialistische jongerenorganisaties. De latere socialistische burgemeester van Antwerpen Lode Craeybeckx en zelfs premier en NAVO-secretaris-generaal Paul-Henri Spaak waren lid van de Liga.

Ruud Bruijns, Liever Revolutie dan Oorlog. De Internationale Socialistische Anti-Oorlogsliga (1931-1939), uitg. Vrijdag, Antwerpen, 2018; 333 blz.; 24,95 euro.

Gebroken geweer

België kwam vreselijk gehavend uit de Eerste Wereldoorlog en op de puinen kon het antimilitarisme snel groeien. Niet alleen in de Vlaamse beweging met de Frontbeweging, maar ook in het socialisme had het antimilitarisme veel aanhangers. Maar in België compliceerde het Frans-Belgisch Militair Akkoord van september 1920 het socialistisch dilemma tussen antimilitarisme en regeringsdeelname. Toen de socialistische minister Anseele in 1921 op een inhuldiging van een rode vlag waarop een gebroken geweer stond, aanwezig was, zegden de liberale

coalitiegenoten hun vertrouwen in de minister op. De liberale minister van Defensie Devèze diende zelf zijn ontslag in omdat hij "niet in hetzelfde kabinet wenste te zitten met een minister met antimilitaristische opvattingen....". Het kabinet viel en er kwamen verkiezingen. Hetzelfde zou zich nog eens in 1927 herhalen toen de socialist Vandervelde zich voorstander toonde van de dienstplicht. Een thema dat in 1931 bij de oprichting van de Liga aan de grondslag van het stichtingsmanifest zou liggen. De Liga vond hierbij haar inspiratie bij Albert Einstein met zijn opvattingen over de rol van de dienstweering voor het pacifisme. De socialisten zouden na de val van de regering tot 1935 in de oppositie blijven. Gevolg: de socialistische partij begon zich van het militant antimilitarisme te distantiëren.

Stille dood gestorven

Toch kende de Liga groot succes. Eind 1933 telde ze 10.000 leden, vooral jonge antimilitaristen. In de Liga-publicaties valt de strakke organisatie op, de onberispelijke presentatie en de demonstraties in uniform, met vaandels in het gelid. Nadat Hitler in januari 1933 aan de macht kwam, evolueerde de Liga van een antimilitarisme naar een antifascistische organisatie. Met als grote opdracht het verstoren met geweld van bijeenkomsten van onder meer het VNV. Hun leider Staf De Clercq werd daarbij zelfs herhaaldelijk gewond. In de loop van 1934 nam de Liga onder druk van de partij, afstand van dit geweld.

Het enthousiasme werd uiteindelijk gebroken door 'Het Plan voor de Arbeid' van de socialist Hendrik De Man en de komende wereldoorlog. In 1939 al zette de Liga een punt achter haar activiteiten. De meeste leden gingen in het verzet. •

Bert CORNELIS

Een Europees leger:

DROOM OF WERKELIJKHEID?

Het idee van een Europees leger is tegelijk nieuw en oud. Inderdaad, in 1954 werd een tijd gepraat over een 'EDG' (Europese Defensie Gemeenschap) tussen de zes oprichters van de 'EGKS' (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal). Op 27 mei 1952 werd te Parijs een verdrag getekend, maar het werd nooit geratificeerd. Voornamelijk als gevolg van de weigering van het Franse Parlement (eind augustus 1954) dit verdrag te ratificeren. Tevens was het de bedoeling een 'Europese Politieke Gemeenschap' op te richten met een gemeenschappelijk buitenlands beleid. Als gevolg van deze beslissing, werd West-Duitsland in 1955 toegelaten tot de NAVO. De laatste maanden is er opnieuw een nieuwe discussie ontstaan over een Europese defensie. Maar wat zijn de feiten en de kansen?

Prof. Herman Matthijs
(VUB & UGent)

Onduidelijkheid

Het pleidooi voor een Europees leger speelt zich voornamelijk af binnen een aantal EU-lidstaten. Kanselier Merkel pleitte in november 2018 tijdens een toespraak in het Europees Parlement voor een Europees leger, en dit met een eigen beleid voor de ontwikke-

ling en de export van wapens. Maar de Duitse kanselier stelt wel dat dit Europees leger zich moet plaatsen binnen de NAVO. De Franse president Macron pleit ook voor een Europees leger, maar het is niet altijd duidelijk of dat inhoudt dat de Franse militaire soevereiniteit wegvalt of dat het Franse leger ten dienste zal staan van de EU? Trouwens deze discussie beperkt zich nogal eens tot de deze twee landen en de Benelux.

De liberale fractieleider in het Europees Parlement, Guy Verhofstadt, gaat ook voor een

Europees leger, met inbegrip van een politieke unie. Maar Nederland ziet dat niet zitten. Premier Mark Rutte (VVD) en minister van Landsverdediging Bijleveld (CDA) willen niet weten van een Europees leger! Zij blijven bij de nationale legers in het kader van de NAVO. Het idee leeft ook veel minder in de Angelsaksische landen en Scandinavië. Maar dit thema is terug van weggeweest en blijft voor grootse discussies zorgen. Het is ook niet duidelijk wat de politieke overlevingskansen zijn van president Macron en

kanselier Merkel. Als zij van het politieke toneel verdwijnen of aan binnenlandse politieke macht verliezen, dan lijkt het idee verloren.

Europa

Vrij recent heeft de EU-commissie een plan gelanceerd over een Europees defensiefonds met de bedoeling om de Europese aanmaak van wapensystemen te harmoniseren. Bij de begeleidende nota over dit defensiefonds blijkt dat er enorme verschillen bestaan tussen de EU en de Verenigde Staten inzake het militaire materieel. Een lezing uit het commissierapport: inzake wapensystemen, tellen de huidige EU-landen er nu 178 en de VSA maar 30; gevechtstanks: 17 soorten in de EU, en maar 1 voor het Amerikaans leger; destroyers en fregatten: 4 soorten voor de US Navy en 29 soorten voor de EU-marines; gevechtsvliegtuigen: 6 soorten voor de Amerikanen en 20 soorten bij de EU luchtmachten. Met andere woorden, de Europese uitrusting kent amper een vorm van harmonisatie.

Komt daar nog bij dat de 'rules of engagement' voor de EU-legers volledig verschillend zijn. Dit laatste gaat over de inzetbaarheid tijdens militaire missies. Hier varieert het van een grote mate van autonomie bij de

Britten tot het Duitse leger, dat voor alles en nog wat eerst naar Berlijn moet bellen. Maar de piste van een EU-leger moet eerst ook gedefinieerd worden. Inderdaad, gaat het om meer nauwere samenwerking of wel degelijk een Europees leger weg van de staten? Daarover zijn de meningen enorm verdeeld. Een ander probleem is wie van de huidige EU-lidstaten wil meedoen?

Vooreerst stelt zich de vraag of de zes neutrale landen (Cyprus, Ierland, Finland, Malta, Oostenrijk en Zweden) wil meedoen? Dan is er nog Denemarken, dat geen lid is van de 'EDA' en mogelijks ook afhaakt. Het best uitgeruste Europees leger is het Britse (budget 51,5 miljard euro) en dit gaat niet meedoen. Dus berust alles op de Duits- (budget 42 miljard euro) Franse (budget 44,5 miljard euro) as. In het beste geval gaan er nog 20 EU-landen meedoen, waarvan het niet duidelijk is hoeveel er van deze groep bereid zijn enige mate van nationale soevereiniteit af te geven aan een Europees leger.

Geld

Voor de opstart van een Europees leger stelt zich vooral een financiële kwestie, namelijk wie gaat betalen? Als men het NAVO-jaar-rapport 2017 analyseert, dan besteden deze

29 lidstaten samen ruim 801 miljard euro aan defensie. Daarvan komt het meeste uit de Amerikaanse begroting: 539 miljard of 67%. De huidige 22 EU-lidstaten van de NAVO hebben een gezamenlijk budget van ongeveer 215 miljard euro. De militaire begrotingen van de zes neutrale landen situeert zich rond 10,5 miljard euro en Noorwegen is goed voor 6,8 miljard euro. In de eerste plaats wordt er naar de Duitse Bondsrepubliek gekeken. Want dit land heeft een royaal begrotingsoverschot en zou best tientallen miljarden meer aan defensie kunnen besteden. Maar hier stelt zich de vraag of dat politiek acceptabel is voor vele landen. De reden van het wantrouwen tegenover Duitsland, is natuurlijk te zoeken in de geschiedenis.

Conclusie

Een Europees leger is zeker geen dwaas idee in deze turbulente mondiale tijden. Maar er zijn nog vele discussies niet gevoerd, namelijk: het afgeven van soevereiniteit, het budget en wie doet mee? Een gerelateerd gegeven is het feit dat een Europees leger ook alleen maar kan werken in het kader van een politieke unie. Dit laatste is al jaren een probleem, en zeker in het kader van de eurozone. •

De meningen over een Europees leger zijn enorm verdeeld, maar het lijkt wel een thema voor de Europese verkiezingen van mei 2019.

De abortuskwestie beslecht?

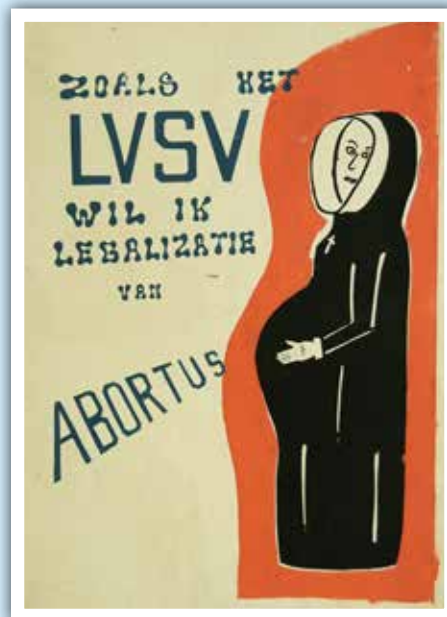
De voorbije maanden kwam de abortuskwestie weer volop in het nieuws. Verschillende partijen pleiten ervoor om abortus volledig uit het strafwetboek te halen. Na alle heisa werd begin oktober in alle stilte een compromisvoorstel van de meerderheidspartijen door de Kamer goedgekeurd. Hoewel in de praktijk weinig zal veranderen, werd met dit voorstel toch een verdere stap gezet in de liberalisering van abortus.

ABORTUS VÓÓR 1990

In de napoleontische periode werd iedere vorm van vruchtafdriving in het strafwetboek opgenomen vanuit het idee dat het gezin de basis van de samenleving vormt en vanuit een natalistische politiek. Dit wetsartikel werd in 1867, na de Belgische onafhankelijkheid, ook in het Belgische strafrecht overgenomen. In 1923 werd de situatie bovendien nog verstrengd door de opname van abortus in een wet die de publiciteit voor en verspreiding van anticonceptiva verbood.

Ondanks de taboesfeer en gerechtelijke vervolgingen blijkt abortus toch een veelvoorkomende praktijk te zijn geweest. Bij gebrek aan gemakkelijk verkrijgbare anticonceptiva werd abortus een geboortebeperkend middel. Door de clandestiene sfeer werd de ingreep meestal uitgevoerd door niet-medicijnen in penibele omstandigheden, met complicaties en overlijdens als gevolg. Vanaf midden jaren 1960 konden goede dames in Groot-Brittannië terecht, dat een gedeeltelijke depenalisering van abortus kende. Vrouwen uit lagere sociale klassen bleven echter aangewezen op zichzelf of op engeltjesmakers die vaak op onveilige en onhygiënische wijze werkten.

In de jaren 1970 kwam de abortuskwestie vrij plots als sociaal en medisch probleem onder de aandacht. Verenigingen voor gezinsplanning en seksuele hervorming lieten hun stem horen; voorvechters van de tweede feministische golf en vrijzinnige academici, artsen en advocaten klommen op de barricaden; de media besteedde uitgebreid aandacht aan het onderwerp. Abortus werd uit de taboesfeer gehaald en werd besproken op radio- en televisie-uitzendingen. Vrouwen getuigden openlijk over hun ervaringen. Dit maatschap-

Affiche van het LSVV Gent, 1988. (collectie LA)

pelijk debat plaatste de abortuskwestie op de politieke agenda.

DE PARLEMENTAIRE STRIJD

In de vroege jaren 1970 werd een hele reeks wetsvoorstellen ingediend om abortus in bepaalde gevallen toe te laten. In 1971 sprak de liberale partij zich uit ten voordele van gematigde liberalisering en op het PVV-congres van 1972 werd een concreet voorstel uitgewerkt. Het abortusdebat raakte echter muurvast: de socialisten en vrouwenbewegingen namen een radicaal standpunt in vóór een verregaande liberalisering van abortus, terwijl de katholieke kerk en de CVP-PSC sterk

tegen waren. Op vlak van anticonceptiva werd wel snel vooruitgang geboekt. Het kwam expliciet in het regeerakkoord en de toenmalige liberale minister van Justitie Herman Vanderpoorten bereidde een ontwerp voor. Het verbod op publiciteit voor en het verspreiden van anticonceptiva uit 1923 werd midden 1973 met nagenoeg algemeenheid van stemmen opgeheven.

Minister Vanderpoorten en adjunct-kabinetstafchef Herman-Michiëlsens werkten intussen aan een voorontwerp van een wetsvoorstel over abortus. Om een consensus te bereiken, werd het liberale voorstel sterk afgezwakt. De CVP/PSC vond het voorontwerp echter niet aanvaardbaar omdat de wet voor hen nog steeds te ver ging, terwijl de linkerzijde het niet vergaand genoeg vond. Om het debat enigszins te ontmijnen, werd besloten om de gerechtelijke vervolging van abortus tijdelijk op te schorten en een commissie voor ethische problemen te installeren. De partijen slaagde er zo in de abortuskwestie tijdelijk te pacificeren. Maar in 1976 leverde de commissie bij gebrek aan consensus twee rapporten af: een meerderheidsrapport vóór liberalisering en een minderheidsrapport tegen. Vanuit een vertrags- en pacificatiestrategie schoof de regering de kwestie door naar het parlement. Er volgde een groot aantal wetsvoorstellen uit verschillende hoeken, waarbij de liberale senator Lucienne Herman-Michiëlsens steeds een gematigde positie innam. De politica probeerde zo de hand te reiken naar de katholieken om tot een meerderheid te komen, maar verloor de steun van de radicalere socialisten. Intussen was een steeds grotere discrepantie ontstaan tussen de strafwet en de praktijk. Door een liberalisering van abortus in Neder-

land ontstond er medisch toerisme op grote schaal. Bovendien had de politieke keuze voor tijdelijke opschorting van gerechtelijke vervolging als gevolg dat bepaalde ziekenhuizen er openlijk voor uitkwamen dat ze abortus uitvoerden en werden er vanaf 1975 abortuscentra opgericht. De publieke opinie kende een grotere bewustwording over de problematiek en nam over het algemeen een standpunt in ten voordele van de intussen gangbare praktijk. Vanaf eind jaren 1970 trachtte de magistratuur de politieke en juridische impasse te doorbreken door abortus opnieuw gerechtelijk te vervolgen. Vanaf september 1981 vonden gerechtelijke onderzoeken en rechtszaken plaats, die heel wat media-aandacht kregen en straatprotest veroorzaakten. Dit alles leidde tot parlementaire discussies en nieuwe wetsvoorstellen. Rond het opschortingsvoorstel van socialiste Leona Detiège tekende zich voor het eerst een consensus af. Socialisten en liberalen schaarden zich achter het voorstel, maar met een nipte meerderheid werd het verworpen.

Met het wetsvoorstel van PS-politicus Lallemand en PVV-politica Herman-Michiëlsens werd een compromis bereikt. Na langdurig

Lucienne
Herman-Michiëlsens.

overleg en onderhandelen, konden de radicale voorstanders zich in een gematigdere wet vinden. Bovendien hadden de christendemocraten intussen een evolutie doorgemaakt, aangezien gebleken was dat hun achterban minder sterk tegen een dergelijke wet was gekant dan verwacht. Vooral de Franstalige PSC bleek bereid om in gesprek te gaan. In het wetsvoorstel bleef abortus nog steeds strafbaar, maar werd het toegestaan onder bepaalde voorwaarden. Voor de periode tot twaalf weken zwangerschap werd het radicale standpunt gevolgd: in geval van een noodsituatie, die enkel door de vrouw als dusdanig beoordeeld kan worden, is abortus toegestaan. Na die termijn is abortus enkel toegestaan bij levensgevaar voor de vrouw of wanneer de foetus aan een ongeneeslijke afwijking of ziekte lijdt. Een bedenktijd van zes dagen is verplicht en artsen hebben de gewetensvrijheid om de ingreep al dan niet uit te voeren. Bovendien werd een evaluatiecommissie opgericht die de toepassing van de wet controleert en evalueert.

Eind 1989 ving het debat over het wetsvoorstel aan in de Senaat en de Kamer. Met een overtuigende wisselmeerderheid werd de abortuswet begin 1990 gestemd. Omdat koning Boudewijn vanuit zijn persoonlijke overtuiging de wet weigerde te ondertekenen, ontstond er een mini-koningskwesitie die met een politieke en juridische kunstgreep werd opgelost. Sinds 1990 is de abortuswet van toepas-

sing. Hoewel abortus nog steeds in de strafwet stond, werd het onder bepaalde voorwaarden toegestaan.

ANNO 2018

Recent werd abortus dan toch uit het strafwetboek gehaald. Dit heeft weinig consequenties voor de praktijk, maar is vooral een symbolische daad. Abortus is niet langer een strafbaar feit dat uitzonderlijk wordt toegestaan, maar is nu een recht. Of de kwestie daarmee eindelijk beslecht is, is nog maar de vraag. Enerzijds klinkt vanuit verschillende hoeken de wens om de wet verder te versoepelen. De verplichtte bedenktijd van zes dagen, de termijn van twaalf weken en de mogelijkheid voor de arts om te weigeren, zijn immers belangrijke hinderpalen voor legale abortus. Aan deze laatste hinderpaal komt de recente wetswijziging tegemoet door de arts – net als bij een euthanasievraag – te verplichten om de vrouw door te verwijzen en het medisch dossier door te sturen indien hij/zij weigert een abortus uit te voeren. Anderzijds klinken ook stemmen om de abortuswet te verstrengen of zelfs af te schaffen steeds luider. Dat deze beweging een internationale achterban heeft, bleek recent onder meer uit de felle propaganda-actie naar aanleiding van een referendum over de kwestie in Ierland. Een ruime meerderheid stemde daar echter voor de legalisering van abortus. Dat de kwestie ook bijna dertig jaar na de Belgische abortuswet de geesten nog blijft beroeren, staat buiten kijf.

Kim DESCHEEMAEKER
(Liberaal Archief/Liberas)

Affiche van het LVSFV Brussel, 1971.
(collectie LA)

MERKELS ROZE TOEKOMST VOOR EUROPA

“Ergens een veearts in de zaal?” Een nogal wankele Jean-Claude Juncker kreeg onmiddellijk de lachers op de hand toen hij het hoehoegehuil van wat eurosceptici in het Europees Parlement toeschreef aan een roedel verkouden wolven, na de toespraak van Duits bondskanselier Angela Merkel. Niet dat hij de roede spaarde voor de andere parlementsleden. “Heel fijn dat jullie zo luid applaudiseren. Maar waarom blijft dan tweederde van jullie weg als de regeringsleiders van Malta of Letland hier dezelfde oproep voor solidariteit en verdraagzaamheid kwamen bepleiten?”

door *Lukas De Vos*

Zelfs Merckels partner, de Beierse CSU, kreeg een veeg uit de pan: “Wat meer handgeklap is best op zijn plaats”. Parlementsvoorzitter Antonio Tajani wees er netjes en gevat op dat voor Merkel ook flink wat meer commissarissen waren opgedaagd. Ook die zat.

Monkelende Merkel

Merkel stond er monkelend op te kijken, na wat de plaatselijke krant omschrijft als een “handige maar niet briljante” uiteenzetting. De verzuchtingen van Tajani liet ze grotendeels onaangeroerd: meer geld voor de begroting liever 1,3% van het hele Europese BBP dan 1,1% nu; eigen middelen; meer macht voor het parlement. Op drie andere punten ging ze wel in, en nog diep ook. Ze wil een sterker veiligheidsbeleid, de vertaling van een sterke economie in een sterkere politieke invloed op het wereldtoneel, en uitbouw van een sterk Afrika om een nieuw vluchtelingenprobleem proactief te voorkomen.

Het was haar eerste optreden in het parlement sinds 2015, maar ze verwees vooral naar haar aantreden in 2007. “Ik sprak hier toen over vrijheid en verdraagzaamheid. In de jaren die daarop volgden is de kaart helemaal herte-

kend. Technologisch, klimatologisch, financieel, politiek-economisch. Het wordt moeilijk om in te schatten wat er op ons afkomt. Juist daarom is éénheid broodnodig, en die kan er maar komen door samenwerking, door solidariteit”. Met gloed somde ze de kwaliteiten op van die solidariteit. Elke geoliede groepsvorming steunt er op, of het nu in het gezin is, in de sport, of op grootschalige landensamenwerking, bij rampenbestrijding of de strijd tegen jeugdwerkloosheid. “Solidariteit is ook verantwoordelijkheid opnemen voor de anderen. Ermee rekening houden dat individuele, nationale beslissingen iedereen raken. Respect ook voor de regels, en de rechtsstaat”. Zonder ze bij naam te noemen doelde ze duidelijk op Hongarije, Polen, Italië ook, dat andermaal probeert onderuit te komen uit de begrotingsdiscipline (opnieuw heeft de regering Conte een herwerkt ontwerp ingediend met een onaanvaardbaar tekort van 2,8 %).

Geen pessimisme

Het was natuurlijk ook een pleidooi pro domo, want Duitsland ligt al sinds het begin van de financiële en bankencrisis onder vuur voor zijn onbuigzame en hardvochtige houding tegenover de zwakkere partners.

Pessimisme deelde Merkel duidelijk niet. “Verantwoordelijkheid is de opdracht van alle leden van de euroclub. Alleen met een gezonde muntpolitiek kan de euro functioneren zoals het hoort”. Ze wees op de andere troeven, zoals

Angela Merkel, de kritiek liep allemaal als water van haar af. Ze bleef vriendelijk glimlachen, zeker bij de onvoorziene humor van enkele tussenkomsten in het Europees Parlement.

het succes van het investeringsfonds (500 miljard euro voor 2020, waarvan 340 miljard al gerealiseerd), en de Bankenunie met aansprakelijkheid én controle. Er moet een heffing op digitale diensten komen. En om economisch aan de top te blijven is een versnelling nodig, want de grootste innovatieprojecten zijn niet langer van Europese makelij, Azië en de VS snoepen de topositie af. De Chinezen zijn onze accu's en batterijen aan het produceren, maar ook op andere cruciale gebieden moet Europa bijtanken: robotisering, quantumcomputers, kunstmatige intelligentie. Meer geld moet dus naar Onderzoek en Ontwikkeling gaan.

EVP-lid Ivo Belet nuanceerde het Griekse voorbehoud. “Merkel heeft duidelijk gezegd dat solidariteit ook voor Athene moet gelden. Die is er. Er ligt geld klaar om de vluchtelingenopvang beter en efficiënter uit te bouwen. Alleen treuzelt de regering daar te lang om die fondsen ook aan te spreken, en werk te maken van een snellere registratie”.

Geen blind vertrouwen in VS

Om de vluchtelingen beter op te vangen en

Guy Verhofstadt (ALDE): "Het antisemitisme Viktor Orbán tegen George Soros dreigt West- en Midden-Europa uit elkaar te drijven, een groter gevaar voor de Unie dan de Brexit, de migratiestromen, Poetin".

te integreren moet het veiligheids- en buitenlands beleid versterkt. Het blinde vertrouwen in anderen (zeg maar, de VS) is voorbij. Willen we als gemeenschap overleven, dan moet de EU haar lot in eigen handen nemen. Dat betekent: afstappen van eenparigheid waar mogelijk, binnen de verdragen; een eigen Europese veiligheidsraad oprichten om sneller te werken; een eigen leger om de vrede te handhaven, op de 100ste verjaardag van de Wapenstilstand na de 'Groote Oorlog'. Dat leger moet efficiënt zijn, want in de Unie bestaan er 160 wapensystemen. Ter vergelijking: de VS houden het bij een kleine zestig. Een heikele moeilijkheid evenwel blijft een overkoepelend en gemeenschappelijk beleid voor de wapenuitvoer.

"Wat mij vooral aanbelangt is de timing, dat leger moet er snel komen", zei Hilde Vautmans (ALDE). "Herinner u nog hoe Guy Verhofstadt op de 'Pralinetop' in Brussel, in 2003, een lans

brak voor een Europees leger. Hij werd weggelachen. Zelf was ik toen zijn raadgeefster voor defensie. En nu zie je dat zowel de Franse president Macron als de Duitse bondskanselier Merkel veel verder willen gaan dan een defensie-unie. We moeten trouwens ook een echte Europese inlichtingendienst creëren". Merkel bracht alleen een positieve boodschap, die EVP-fractie leider Manfred Weber graag oppakte. "We moeten inderdaad vooruit denken. We hebben geen nood aan een nieuwe Frans-Duitse as, wel aan een Europese parlementaire democratie. Alle gezindten zitten hier. Als het EP iets beslist, zoals de bevestiging van de toetredingsgesprekken met Turkije, dan moet dat ook gevolgen hebben". De Poolse conservatief Ryszard Legutko doorprikte het hoeraverhaal van Merkel. De drie grote fracties, EVP, S&D, ALDE zijn onderling verwisselbaar, volgens hem. "Schrap een paar zinnen en u hoort Martin Schulz in plaats van Weber. Links gijzelt dit parlement. De Europese ambtenarij is een arrogant zootje, dat in onleesbaar jargon tonnen documenten afscheidt en chronisch de verdragen schendt. Is dat de stralende toekomst van de EU? Die bestaat alleen in uw fantasie en daar wil ik niet in leven. En u ook niet".

Dat liet Guy Verhofstadt (ALDE) dan weer niet over zijn rug gaan. "Het is van 1943 geleden dat een universiteit dicht moest, in Noorwegen. De nazi's waren het autonomiestreven en de vrijheid van meningsuiting zat. Nu, driekwart eeuw later, gebeurt het opnieuw: in december moet de Centraal Europese Universiteit in Boedapest dicht. En waarom? Om een persoonlijke kruistocht vol antisemitisme Viktor Orbán tegen George Soros. Wanneer grijpt de Raad in tegen dat schandalig gedrag?" Zo

dreigen West- en Midden-Europa uit elkaar te drijven, een groter gevaar voor de Unie dan de Brexit, de migratiestromen, Poetin.

De Groenen betichtten Duitsland van grove tekortkomingen en onwil om de auto-industrie en de energiewinning te dwingen tot klimaathelende maatregelen. "Ja, Europa heeft muren neergehaald", schamperde Ska Keller, "Maar de klimaatdoelstellingen hebt u afgeschapt. Waar blijft de minimumprijs voor CO2-uitstoot? Wie heeft de aardgasleiding Nordstream nodig behalve Schröder en Poetin? En u houdt de achterpoortjes open, met Luxemburg en Nederland, om kapitaal weg te draineren, al 17 miljard loopt de Unie zo mis".

Hypocriete Farage

Het liep allemaal als water van Merkel af. Ze bleef vriendelijk glimlachen, zeker bij de onvoorziene humor van enkele tussenkomsten. Oorverdovend applaus kreeg Esther de Lange (EVP) die Nigel Farage (EFDD) op zijn nummer zette. "Neem die kerel toch niet serieus", zei ze. "Dwingt de Brexit af, de dag nadien stapt hij op als partijleider en zegt hij gemelijk dat hij gelogen en bedrogen heeft. Wil geen Duits-Europese Unie, maar verzwijgt dat twee van zijn kinderen een Duits paspoort hebben. Herkent niet eens zijn hypocrisie als hij in de spiegel kijkt".

En de onafhankelijke cabaretier Martin Sonneborn stal de show. "Ik heb geen papiertje. Ik wou alleen spreektijd om te verhinderen dat u anders die andere niet-ingeschrevene, Udo Voigt, het woord zou geven. Ik vind u een sympathieke Madame. We zien elkaar alleen bij een afscheid. Eerst van Helmut Kohl, nu van uzelf. Ik hoop dat velen u zullen volgen. Laat het land bezemschoon achter". •

Namaste

Christiane Faes' erbetoon aan Ivo Michiels

De bekende Vlaamse schrijver Ivo Michiels overleed in 2012 rond deze tijd op 89-jarige leeftijd in het Franse Le Barroux (in de schaduw van de Mont Ventoux.) Michiels was een invloedrijk Vlaams auteur, de 'peetvader' van de Vlaamse experimentele roman, de eerste Vlaamse modernist. Zijn echtgenote sinds 1965, Christiane Faes, schreef met als titel *Namaste*, een Indische groet, die wil zeggen "het mooiste in mij, groet het mooiste in u", een hartverscheurende éloge aan Ivo Michiels. "Ook nu Ivo er niet meer is: blijft hij aanwezig".

door John Rijpens

Christiane Faes werd geboren in Antwerpen in 1943. In 1962 begon ze aan een studie Filmscenario en Geschiedenis van de moderne kunst, gecoördineerd door Ivo Michiels. Vanaf dat moment werd een hechte band gesmeed tussen hen beiden en in 1965 traden zij in het huwelijk. Samen zochten zij het isolement in Frankrijk. Gedurende 47 jaar, vanaf de 'Sneewdialoog' uit Het boek 'Alfa' tot 'Maya Maya', dat enkele maanden na zijn overlijden werd gepubliceerd, was zij zijn muze, zijn mantel, zijn bondgenoot en auditorium. Als antwoord op de 'postume' vraag van Ivo, teruggevonden in een laatste manuscript, is *Namaste* ontstaan.

Paars

Merkwaardig aan deze prachtig uitgevoerde herinneringen in een schitterende lay-out, is dat de teksten in het paars gedrukt, werden geschreven door Christiane Faes en de teksten in het zwart gedrukt door Faes geselecteerde fragmenten uit het werk van Michiels. Zoals 'Een slotparagraaf als introductie', het ongepubliceerd einde van 'Maya Maya', teruggevonden na het overlijden van Michiels. Gevolgd door een vier pagina's lang naar de keel grijpend gedicht van Faes 'Dit ogenblik waarop'.

De bekende Vlaamse auteur Ivo Michiels.

Persoonlijke herinneringen over de aankoop van hun huis in Frankrijk komen uit 'Journal Brut Vier'. Nog meer herinneringen beschrijft Faes in het gedicht 'Ik draag jouw kleren onder mijn kleren', naast 'De stem van Ivo in discussie met Jef Verheyen' en in 'De herinnering' over hun boerderijtje in Zonnegem, hun afscheid aan de Groenenborgerlaan in Antwerpen. Grote vriend Jef Verheyen krijgt ontroerende aandacht in 'Zonnegem: het oord van daver ende creativiteit!' Idem zoals voor die andere vriend, Albert Szukalski, met een fragment uit Michiels' 'Daar komen schreven van - Journal Brut Boek Zeven'.

Cannes

Hun beider ervaringen op de rode loper van

het Filmfestival van Cannes, naar aanleiding van de film 'Een vrouw tussen hond en wolf' mochten niet ontbreken, net als herinneringen aan de verfilming van 'Het Afscheid'. Christiane Faes blijft ook stilstaan bij Ivo als verzamelaar van klokken en horloges, met een weerslag uit zijn boeken 'Samuel o Samuel'.

Niet minder ontroerend heeft Faes het over Ivo's complicaties tijdens diens

hartonderzoek in 2001, Ivo als performer (met Tom Lanoye), de stem van Ivo als docent, het ontstaan van de 'Sneewdialoog' uit 'Het boek Alfa', en hoe, waar en wanneer zij als 19-jarig meisje de 39-jarige Michiels leerde kennen en er verliefd op werd. Meer dan treffend is ten slotte de beschrijving van Ivo's laatste zomer 2012 ("Ivo is moe. Ivo is gelukkig, maar Ivo is moe, Ivo is minzaam maar moe. De schrijver is gelukkig maar doodmoe").

Het boek is prachtig geïllustreerd met nooit eerder getoond fotomateriaal en handschriften van Ivo Michiels. •

Christiane Faes, Namaste Ivo Michiels, uitg. Contramine, Garden Citylaan 43A, 2610 Wilrijk, 2018; hardcover; 88 blz.

DE NIEUWE ECONOMIE IS VROUWELIJK

door Aviva Dierckx

De nieuwste economische guru Kate Raworth is Keynes noch Hayek, ze is niet links en niet rechts, en zelfs niet helemaal puur economisch. Het is waar dat haar boek, in tegenstelling tot dat van Piketty, van de eerste tot de laatste letter leesbaar is. Maar in tegenstelling tot het zijne is het niet geschreven als een economisch werk met cijfers en onderbouwingen. Het hare komt vanuit de buik, het is emo-economie. In *Donut Economie* poneert de Britse Kate Raworth dat de mainstream economische modellen niet geschikt zijn voor dit tijdsegment, en stelt daar tegenover een eco-vrouwelijke economie voor de 21ste eeuw. Dat legt ze uit met de tekening van een donut.

Beeld van een donut

Een kleine cirkel binnen een grote cirkel. De 'eetbare' donut, het stuk tussen de getekende cirkels, is waar we willen zijn met de mensheid, de veilige en eerlijke haven. Het gat in de donut symboliseert armoede en tekorten die in de wereld bestaan. Wat aan de ander kant buiten de grootte cirkel valt, dat is de bovengrens waar we geen teen in kunnen zetten zonder de wereld uit te putten (milieuvervuiling, ...).

Het model

Kate Raworth gebruikt zeven klassieke elementen uit het economisch denken (de markt, het marktevenwicht, de exponentiële groei ...) om die te voorzien van een andere insteek. De nadruk op het BBP (Bruto Binnenlands Product) en eeuwige groei moet het ontgelden als verouderd concept. Voor haar dienen twee toetsstenen toegevoegd aan ieder economisch denken: een ecologi-

The Guardian noemde haar de nieuwe John Maynard Keynes, en je hoort ook zeggen dat ze een leesbare Piketty is. Beide stellingen zijn onwaar. Maar econoom Kate Raworth heeft met "Donut Economie – in zeven stappen naar een economie voor de 21e eeuw" een bestseller geschreven en een hype gecreëerd.

Kate Raworth, Donut Economie, uitg. Nieuw Amsterdam, Amsterdam, 2018; 352 blz.; 24,99 euro.

sche agenda en een minimale sociale rechtvaardigheidsopdracht. Het ene een plafond, het andere een drempel. De drempels waar we volgens haar over moeten en het plafond waar we niet voorbij mogen, zijn doorslagjes van de Millenniumdoelstellingen van de VN, waar Raworth nog voor gewerkt heeft.

Het is een pleidooi voor circulaire economie, zoveel is zeker. En ook voor re-distributie. Niet alleen van inkomen, want het idee van basisinkomen is voor haar geen duurzame oplossing, zij meent dat ook de welvaart moet herverdeeld raken, en dan heeft ze het bijvoorbeeld over land.

Been there, not yet done that

Sommigen zeggen dat haar stellingen radicaal zijn. Nou... uiteindelijk komt het toch weer neer op "terug naar markt + staat". Misschien daarom dat niet zozeer groene dan wel conservatieve politici het lijken te omarmen.

Niets is nieuw. Raworth haalt inspiratie bij vrouwelijke duurzaamheidsdenkers uit de jaren '70 en '80. Donella Meadows bijvoorbeeld, een van auteurs van 'de grenzen aan de groei' uit 1972. Ze neemt stukjes van hun ideeën om ze in haar eigen frame te passen. Dat is prima om aan te geven dat die ideeën nog steeds fris zijn en dat het misschien pas nu is dat de geesten er meer rijp voor zijn, maar het is wat kort door de bocht als het voorgesteld wordt alsof er sindsdien niet meer nagedacht werd, geen nieuwe inzichten ontwikkeld zijn.

Liberalen zien het minder beperkend: het moet wel degelijk blijven gaan om ik en nu, zonder het totaalplaatje van wij en later uit het oog te verliezen.

Al bij al een boek dat, hoewel het oude ideeën nieuw verpakt en anders samen schikt, belangrijke lectuur biedt, omdat het aanzet om breder over economie na te denken dan we op dit moment doen, en omdat het de stelling aanhangt dat economie te belangrijk is om haar enkel aan de economen over te laten. Daardoor kunnen wij Raworth haar eerder retorische pleidooi wel vergeven. •

ARBEIDSDEAL IS HET BEGIN, NIET HET EINDE

Ive Marx (UAntwerpen) beschouwt de arbeidsdeal als een slag in het water. Daar ben ik het niet mee eens. Hervormingen vragen immers tijd en bovenal een parlementaire meerderheid. Ik verwelkom wel het idee van Marx om minder met algemeen bindende cao's te werken.

*Egbert Lachaert
Federaal volksvertegenwoordiger
Open Vld*

Ive Marx heeft gelijk als hij zegt dat de Belgische arbeidsmarkt zeer disfunctioneel is. Er zijn anno 2018 veel jobs, maar deze geraken moeilijk ingevuld. Veel outsiders geraken niet op onze afgeschermdde arbeidsmarkt. Daarnaast is er een onverklaarbaar hoog aantal mensen inactief, niet eens op zoek naar werk.

Het is al jaren dé prioriteit van Open Vld en de regering Michel I om jobs bij te creëren en de werkzaamheidsgraad op te krikken. Alleen zo kunnen we onze sociale zekerheid verstevigen en de belastingen verder laten dalen. Meer schouders maken de last licht, weet u wel.

De arbeidsdeal past in die redenering. Ik ben het niet eens met Marx als hij beweert dat dit een slag is in het water. We verzetten wel degelijk bakens. Eerder dit jaar stond het land in rep en roer dat SWT –het vroegere brugpensioen- nog steeds mogelijk was op 56 jaar. De minimumleeftijd wordt op ons aandringen vanaf 1 januari definitief 59 jaar en in 2020 60 jaar. De minimumleeftijd voor landingsbanen stijgt van 55 jaar naar 60 jaar. De verplichting als oudere werkzoekende om je als actief werkzoekend op te geven, wordt versterkt. Dit zijn slechts enkele maatregelen

die wel degelijk een verschil zullen maken. Daar is bijzonder veel sociaal protest tegen, maar we nemen ze wel.

Vanuit academisch en ideologisch oogpunt kan je natuurlijk altijd meer vragen. We mogen en moeten verder kijken dan vandaag. Maar er is ook zoets als de politieke realiteit. Voor elk voorstel dat we doen, is uiteindelijk een parlementaire meerderheid nodig. Voor

"Minder collectief moeten en meer individueel mogen."

elke hervormingsgezinde partij, zijn er minstens evenveel behoudsgezinde partijen met een conservatieve achterban en aanverwante belangenorganisaties.

Ons zal het alvast niet tegenhouden om verdere hervormingen voor te stellen. De arbeidsdeal toont aan dat wat aanvankelijk als een los en onhaalbaar voorstel werd gezien, bijvoorbeeld het invoeren van gemeenschapsdienst in de werkloosheidsreglementering, nu wel realiteit wordt.

Marx legt in zijn opiniestuk zelf een bijko-

mende piste op tafel. Hij stelt de algemeen verbindend verklaarde cao's op sectoraal of nationaal niveau in vraag. Dit is een waardevol idee waar Open Vld al geruime tijd voor pleit. Meer afspraken op bedrijfsniveau, met vakbonden of met het personeel zelf kunnen arbeid bevrijden. Ze geven ruimte voor broodnodig maatwerk. De sectorale aanpak waarbij de vakbonden met werkgeversorganisaties alles in cao's regelen voor een hele sector is niet meer van deze tijd. Ten eerste zijn die sectoren soms heel eigenaardig ingedeeld. Er is ook een bos aan paritaire comités dat nooit werd uitgedund. Maar die sectorale cao's zijn bovenal vaak voor het ene bedrijf werkbaar, maar voor een ander niet.

Dit systeem hervormen is een belangrijke stap, maar ook geen wonderoplossing. Zo blijft de Arbeidswet van 1976 de basis van alles wat met arbeidstijd te maken heeft. Deze wet blijft ondanks enkele hervormingen van deze regering weinig flexibel. Ook hier moeten algemene beperkingen op werk op de schop, ten voordele van afspraken op bedrijfsniveau.

Er ligt dus nog veel werk op de plank. Wij zullen dus voorstellen blijven neerleggen en politieke partners overtuigen van het belang van deze hervormingen. De voorzet en steun van professor Marx is meer dan welgekomen en een aanmoediging om verder te gaan op de ingeslagen weg van meer werk, voor iedereen. •